

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03689

VEN IKH BIN ROYTSCHILD

Sholem Aleichem

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

Copyright, 1918, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

ווען איד בין רויטשילד

(א מאַנאַלאָג פֿון אַ כּתּרילעווקער מלמד).

— ווען איד בין רויטשילד, — האָט זיך צעלאָזט אַ כּתּריר
לעווקער מלמד איינמאַל אין אַ דאַנערשטאַג, בעת די רבי'צין האָט
איהם געמאַנט אויף שבת און ער האָט ניט געהאַט, — אוי, ווען איד
זאָל זיין רויטשילד! טרעפט, וואָס איד טהו? ראשית חכמה,
פיהר איד איין אַ מנהג, אַז אַ ווייב זאָל תמיד האַבען ביי זיך
אַ דרייערעל, בכדי זי זאָל פארשפּאַרען דולען אַ ספּאַדיק, אַז סע
קומט דער גוטער דאַנערשטאַג און ס'איז ניטאָ אויף שבת...
והשנית, קויף איד אויס די שבת'דיגע קאַפּאַטע, אַדער ניין — דעם
ווייב'ס קעצענעם בורנוס — לאָז זי אויפהערען פּיקען אין קאַפּ
אַרײַן, אַז ס'איז איהר קאַלמ! און קויף אַוועק די דאַזיגע שטוב
אינגאַנצען מיט אַלע דריי חדרים, מיט דער קאַמער, מיט דער
שפּיזאַרני, מיט'ן קעלער, מיט'ן בוירעם, מיט הכל בכל מכל פּלע-
קעל, — לאָז זי ניט זאַגען, אַז ס'איז איהר ענג; נאַ דיר אַוועק
צוויי חדרים, קאַך דיר, באַק דיר, וואַש דיר, באַק דיר, און לאָז
מיד צורוח, איד זאָל קאַנען קנעלען מיט מיינע תּלמידים מיט אַ ריי-
נעם קאַפּ! נישטאָ קיין דאַנות פּרנסה, מע באַדאַרף נישט קלערען,
וואו נעמט מען אויף שבת — מחיה נפּשות! די טעכטער אַלע
חתונה געמאַכט, אַראַפּ אַ האַרב פון די פּלייצעס — וואָס פּעהלמ
מיר? הויב איד מיד אַז אַרומקוקען אַביסעל אויף דער שטאַדט.
דאָס ערשטע בין איד מנדר אַ נייעם דאַר אויפ'ן אַלטען בית-

המדרש, לאז אויפהערען קאפען אויפ'ן קאפ, בשעת אידען דאוונען ; און, להבדיל, דאס מרחץ בוי איך איבער אויפסניי, ווארום ניט היינט-מארגען — עם וועט דארט מוזען זיין איין אומגליק, חס ושלום, טאמער פאלט דאס אויס אקוראט בשעת נשים באדען זיך. און וויבאלד דאס באד, מוז מען שוין דאס הקדש אוראי צעווארפען און אנדערשטעלען א „בקר-חולים“, אבער טאקי וואס א בקר-חולים הייסט, מיט בעטלעך, מיט א דאקטאר, מיט רפואות, מיט ייבלעך אלע טאג פאר די חולאים, ווי עם פיהרט זיך אין לייטישע שטערט. און א „מושכזקנים“ שטעל איך אוועק, אלטע אידען לומדים זאלען זיך ניט וואלגערען אין בית-המדרש ביי דער הרובע, און א חברה „מלבישי-ערומים“, ארעמע קינדער זאלען ניט ארומ געהן, איך בעט איבער אייער כבוד, מיט די פופקעס אין דרויסען, און א חברה „גמילות-חסדים“, אז איטליכער איד, סאי א מלמד, סאי א בעל-מלאכה, סאי א סוחר אפילו זאל פארשפארען צאהלען פראצענט, נישט דארפען פאר'משכונ'ען דאס העמד פונ'ם לייב, און א חברה „הכנסת-כלה“, אז וואו ערגיץ איין ארעם מיידעל, נעבאד א דערוואכסענע, זאל מען זי אויסקליידען, ווי עם געהער צו זיין, און חתונה מאכען, און נאך כדומה אזעלכע חברות פיהר איך איין ביי אונז אין כתרילעווקע... נאך וואס איז שייך עפיים דוקא נאך ביי אונז אין כתרילעווקע? אומעטום, וואו עם געפינען זיך נאך אחינו בני ישראל, פיהר איך איין אזעלכע חברות, אומעטום, אויף דער גאנצער וועלט! און בכדי עם זאל זיך פיהרען מיט א סדר, ווי עם געהער צו זיין — טרעפט, וואס טהו איך? מאך איך אויף אלע חברות איין חברה א גרויסע, א צדקה-גדולה-חברה, וואס גיט אכטונג אויף אלע חברות, אויף אלע אידען, דאס הייסט, אויף דעם כלל ישראל, אז אידען זאלען אומעטום האבען פרנסה און לעבען אין אחרות און זאלען זי צען אין די ישיבות און לערנען: חומש מיט רש"י, מיט גמרא, מיט תוספות, מיט מהרש"א, מיט אלע שבע חכמות און מיט אלע שבעים לשון, און אויף אלע ישיבות זאל זיין איין ישיבה א גרויסע,

א אידישע אקאדעמיע, אין דער ווילנא געוויינטליך, וואס פון דארטען זאלען ארויסגעהן די גרעסטע לומדים און חכמים אין דער וועלט, און אלסדינג זאל זיין אומזיסט, „על חשבון הנביר“, אויף מיין קעשעני, און אלסדינג זאל זיך פיהרען מיט א סדר און מיט א פלאן, עס זאל נישט זיין קיין „געב-מיר-נא-דיר-חאפ-לאפ“, און אלע זאלען אין זינען האבען נאך טובת-הכלל! ... און בכרי מע זאל קאנען טראגען אויפ'ן קאפ דעם „כלל“ — וואס דארף מען? דארף מען בעוואהרענען דעם „פרט“, און מיט וואס קאן מען בעוואהרענען דעם פרט? געוויינטליך, מיט פרנסה; ווארום פרנסה, הערט איהר, דאס איז דער רעכטער עיקר; אהן פרנסה קאן נישט זיין קיין אחרות; איבער'ן שטיקעל ברויט, משטיינס געזאגט, איז איינער דעם אנדערען יורד לחייו, קאפאל יענעם קוילען, סמ'ען, הענגען! ... אפילו די שונאי ישראל, אונזערע המנ'ס פון דער גאנצער וועלט, מיינט איהר, וואס האבען זיי צו אונז? גארנישט. נאך צוליעב פרנסה, זיי זאלען האבען פרנסה, וואלטען זיי גאר אזוי שלעכט ניט געווען. פרנסה ברענגט צו קנאה, קנאה ברענגט צו שנאה, און דערפון, רחמנא ליצלו, נעמען זיך אלע צרות אויף דער וועלט, אלע אומגליקען, ניט דא געדאכט, מיט אלע רדיפות, מיט אלע הריגות, מיט אלע רציחות און מיט אלע מלחמות...

אוי, די מלחמות, די מלחמות! דאס איז, הערט איהר, גאר א שחיטה פאר דער וועלט! ווען איך בין רויטשילד, מאך איך אויס מלחמות, אבער טאקי לחלוטין אויס!

וועט איהר דאך פרעגען: ווי אזוי? נאך מיט געלט. דהיינו? איך וועל עס אייך געבען צו פארשטעהן מיט א שכל: למשל, צוויי מלוכות צעאמפערען זיך איבער א נארישקייט דארט, א שטיקעל ערד, וואס איז ווערט א שמעק טאבאקע; „טערי-טאריע“ הייסט עס ביי זיי. די מלוכה זאגט, אז די טעריטאריע איז איהר טעריטאריע, און די מלוכה זאגט: „ניין, ס'איז מיין טעריטאריע“. מששת ימי בראשית, הייסט עס, האט גאט בא-

שאפען אט דאָס שטיקעל ערד פון איהר כבוד וועגען. קומט צו געהן א דריטע און זאָגט: „איהר זענט ביידע בהמות; די טער-ריטאָריע איז אלעמענס טעריטאָריע, א ר ש ו ת ה ר ב י ם הייסט עס“. הקיצור, טעריטאָריע אָהער, טעריטאָריע אָהין, מע „טעריטאָריעט“ אזוי לאַנג, ביז מע הויבט אָן שיסען פון ביקסען און האַרמאַטען, און מענטשען קוילען זיך איינס דאָס אַנדערע ווי די שאַף, און בלוט, בלוט גיסט זיך אזוי ווי וואַסער.

אַבער אַז אַיך קום צו זיי לכתחילה און זאָג זיי: „שאַט, ברידערלעך, לאַזט אַיך דיענען. אין וואָס געהט דאָ ביי אַיך, אַייגענטליך, דער גאַנצער סכסוך? מע פאַרשטעהט דען ניט אַיער מיין? אַיהר מיינט ניט אזוי די הגדה, ווי די קניילעך. טעריטאָריע איז דאָך ביי אַיך נאָר אַיין אויסרעד; דער עיקר איז דאָך ביי אַיך יענע מעשה, פעטי-מעטי, קאַנטריבוזיע! און וויבאַלד לשון קאַנטריבוזיע — צו וועמען קומט מען אַז מיט אַ הלואה? צו מיר, צו רויטשילד'ען הייסט עס. אַמעהר, ווייסט אַיהר וואָס? נאָ דיר, אַיינגלענדער מיט די לאַנגע פיס און מיט די קעסטלעדיגע הויזען, אַ מיליאַרד! נאָ דיר, נאַררישער טערק מיט דער רויטער יאַרמעלקע, אַ מיליאַרד! נאָ דיר, מוהמע רייזעל, אויך אַ מיליאַרד. ממחנפּשד, גאַט וועט אַיך העלפען, וועט אַיהר מיר אַפּפּאַהלען מיט פּראַצענט, ניט חלילה קיין גרויסען פּראַצענט, פיער אַדער פינף לשנה, איד וויל אויף אַיך ניט רייד ווערען“...

פאַרשטעהט אַיהר שוין? אַי אַיך האָב געמאַכט אַ געשעפט, אַי מענטשען הערען אויף צו קוילען איינס דאָס אַנדערע, ווי די אַכסען, אומזיסט און אומנישט. און וויבאַלד אויס מלחמות, היינט צו וואָס באַדאַרף מען דאָס כל-יזין, מיט'ן חיל, מיט אַלע זיבע-צעהן זאַכען, מיט'ן גאַנצען טאַרעראַם? אויף תשעה נייצעניג כפרות! און וויבאַלד אויס כל-יזין, אויס חיל, אויס טאַרעראַם, איז דאָך אויס שנאה, אויס קנאה, אויס טערק, אויס אַיינגלענדער, אויס פּראַנצויז, אויס ציגיינער, אויס איד, לַהבּריל — די גאַנצע וועלט

באקומט גאר דעמאלט איין אנדער פנים, ווי אין פסוק שטעהט ביי אונז געשריבען: „והיה, און עם וועט זיין, ביום ההוא, דאס הייסט, אז משיח וועט קומען!“... (שטעלט זיך אָפּ).

און אפשר, האָ? ... ווען איך בין רויטשילד, קאָז זיין, אַז איך בין גאר מבטל דאָס געלט. אויס געלט! וואָרום, לאָמיר זיך ניט נאַרען, וואָס איז דענן געלט? — געלט איז דאָך, אייגענטליך, גאר אַ הסכּם, איין איינגערעדטע זאך. מע האָט גענומען אַ שטיקעל פאַפּיער, אַוועקגעשטעלט אַ צאָצקע און אַנגעשריבען: „טרי רובליאָ סערעבראַם“. געלט, זאָג איך אייך, איז נישט מעהר ווי אַ יצר־הרע, אַ תּאווה אַזעלכע, איינע פון די גרעסטע תּאוות, וואָס אַלע ווילען דאָס און קיינער האָט דאָס נישט... אָבער אַז סע זאָל לַחלוּטין גאר ניט זיין קיין שום געלט אויף דער וועלט, וואָלט דאָך דער יצר־הרע ניט געהאַט וואָס צו טהון, און די תּאווה וואָלט ניט געווען קיין תּאווה. אייזער פאַרשטעהט, צי ניין? אַיי וואָס? איז דאָך די קשיא, וואו וואָל־טען דעמאלט נעמען אידען אויף שבת? (פּערטראַכט זיך אויף אַ וויילע). איז דער תּירוץ: לַמּאי וואו וועל איך אַי צו טער נעמען אויף שבת? ...

אויסגעטרייסעלם

— שאט I — רופט זיך אן א איר מיט קיילעכיגע אויגען.
ווי ביי איין אַכס, וואָס איז געזעסען די גאַנצע צייט אין ווינקעל
ביי'ס פענסטער און האָט גערויכערט און געהערט מעשיות פון
גנבות, גזילות, עקספּראַפּריאַציעס. — אָט וועל איך אייך דערצעהן
לען אַ שענס, אויך מיט אַ גנבה, וואָס האָט זיך פאַרלאַפּען ביי
אונז, און דוקא איז בית־המדרש האָט זיך דאָס געטראַפּען, און נאָך
יוב־כּפּור דערצו! איהר מענט דאָס האַרבען.

אונזער שטעדטעל כּתרילעווקע, — איך בין אַליין אַ כּתרילעוור
קער — איז אַ קליין שטעדטעל און איין אַרעמס, קיין גנבים איז
ביי אונז נישטאָ. מע גנבה'ט נישט, ס'איז נישטאָ ביי וועמען
צו גנבה'נען, און ס'איז נישטאָ וואָס צו גנבה'נען, און אהו אַלעמען
איז דאָך גלאַט אַ איר קיין גנב נישט. דאָס הייסט, אַ איר איז
אפילו יאָ אַ גנב, נאָר נישט אַזאָ גנב, וואָס זאָל קריכען דורך אַ
פענסטער, אָדער געהן מיט אַ מעסער יענעם קוילען. דרעהען,
אויסדרעהען, אריינדרעהען, פאַרדרעהען און אַפּדרעהען יענעם דעם
קאַפּ — דאָס מהכּתיתי; אַבער נישט קריכען יענעם איז קעשענע
אריין, מע זאָל איהם האַפּען פאַר דער האַנד און מע זאָל איהם
נאָכדעם באַראַפּען פיהרען מיט אַ געלער לאַטקע אויף דער פּליי-
צע — דאָס פאַסט פאַר איוואַן זלאָדי, אַבער נישט פאַר קיין אירען...
שטעלט אייך פאַר, האָט זיך ביי אונז אין כּתרילעווקע געטראַפּען
אַ גנבה, און נאָך וואָסער אַ גנבה — אַכצען הונדערט קאַרבען איז
איין קלאַפּ!

ויהי היום, טרעפט זיד א מעשה, עס קומט צו פאָהרען צו אונז
 אין שטאָרט אַרײַן אײַן אורח, עפּים אַ איד אַ פּאָדראַטשיק פּון
 דער ליטאַ, פּונקט אום ערב יום־כּפור פּאַר מנחה, שטעלט זיך אַפּ,
 געוויינטליך, אויף אײַן אַכסניה, לענט־אַפּ דעם קלומעק און לאַזט
 זיך געהן גלייך אין שוהל אַרײַן און טרעפט אין אַלמען בית־
 המדרש. געקומען אין בית־המדרש צו מנחה, טרעפט ער די גבאים
 ביי דער שיסעל. — „שלום עליכם!“ — „עליכט שלום.“ — „פּון
 וואָס איז אַ איד?“ — „פּון דער ליטאַ.“ — „מה שמכם?“ —
 „וואָס איז אײַער באַבע'ס דאָגה?“ — „איהר זענט דאָך געקומען
 אין אַ שוהל.“ — „וואוהין דען זאָל איד געהן?“ — „וויילט איהר
 מסתמא ביי אונז דאוונען?“ — „אַ ברירה האָב איד? וואָס דען
 זאָל איד טהון?“ — „גיט־זשע עפּים אין שיסעל אַרײַן.“ — „וואָס
 דען, אומזיסט וועל איד דאוונען?“

קיצור־הרבר, אונזער אורח נעמט אַרויס דריי זילבערנע קאַר־
 בען און גיט אין דער שיסעל אַרײַן, און אַ חוץ דעם — אינ'ם חזנ'ס
 טעלער אַ קאַרב, דעם רב אַ קאַרב, אויף דער תּלמוד־תּורה אַ קאַרב,
 אין צדקה־טעלער אַ חצי פּווגעל, אַ חוץ וואָס ער האָט צעטיילט די
 אַרעמע לייט, וואָס ביי דער טהיר, — זיי זענען פּאַרהאַן ביי אונז,
 קיין עין־הרע, אזוי פּיעל, אַז מע זאָל זיך וועלען צולאָזען צו זיי,
 באַדאַרף מען צעטיילען רויטשילד'ס פּאַרמעגען.

דערזעהען אַזא מין אורח, האָט מען דאָר איהם מסתמא אַפּ־
 געטראָטען אַ שטאָרט סאַמע אין מזרח־וואָנט. אַי, וואו האָט מען
 גענומען אַ שטאָרט, אַז אַלע שטערט זענען פּאַרנומען? איז קיין
 קשיא נישט. למאַי וואו נעמט זיך אײַן אַרט, אַז סע מאַכט זיך
 אַ שמחה, אַ חתונה, אַדער אַ ברית, אַלע זיצען שוין אַרום טיש,
 פּלוצים ווערן אַ גערודער, — וואָס איז? דער נגיד איז געקומען!
 קוועטשט מען זיך אזוי לאַנג, ביז מע מאַכט אײַן אַרט פּונ'ם נגיד'ס
 ווענען. קוועטשען זיך איז אַ אירישע זאַך; אַז קיינער קוועטשט
 זיי נישט, קוועטשען זיי זיך אַלײַן...

דער איד מיט די קיילעכיגע אויגען שטעלט זיך אָפּ, בעטראכט דעם עולם, וואָס פאַר איין איינדרוק עס האָט געמאַכט אויף אונז זיין ווייז, און דערצעהלט ווייטער.

— קיצור־הדבר, אונזער אורח האָט זיך באַזעצט אויבען־אין און האָט געבעטען ביים שמש אַ שטענדער. אָנגעבויגען זיך איי־בער'ן שטענדער, האָט זיך אונזער אורח צו כל־נרדי אָנגעהאַן אין טלית און אין קיטעל און האָט זיך אַוועקגעשטעלט דאַוונען, האָט ער געדאַווענט און געדאַווענט, די גאַנצע צייט געשטאַנען אויף די פיס, זיך נישט צוגעזעצט — פון צולעגען זיך שמועסט מען נישט! — ער איז נישט אָפּגעטראַטען פונ'ם שטענדער אויף קיין מינוט, דער ליטוואַק, סידען דעמאָלט, ווען מע האָט באַדאַרפט זיך שטעלען שמונה־עשרה אָדער פאַלען כורעים... אָפּפאַסטען אַזאַ טאַג און אויסשטעהן אויף די פיס, זיך נישט צוזעצען אַפילו — דאָס קאַן נאָר אַ ליטוואַק!... ערשט נאָכ'ן לעצטען בלאָז, אַז ס'איז גע־קומען צום וואַכעדיגען מעריב, און חיים־חנא דער מלמד (דער מעריב קומט חיים־חנא דעם מלמד פון קדמונים) האָט זיך אָנגע־הויבען ציקלען: „המעריב־יב ערבים!“ — פלוצים הערט זיך אַ געשריי: „גוואַלד! גוואַלד! גוואַלד!“... מע טהוט אַ קוק — דער אורח ליגט אויף דער ערד און חלש'ט. מע ניסט איהם אָפּ מיט וואַסער, מע מינטערט איהם אָפּ — ער חלש'ט ווייטער. וואָס איז די מעשה? אַ שענע מעשה. ער האָט געהאַט מיט זיך, דער ליטוואַק הייסט דאָס, אַכצעהנהונדערט קאַרבען, האָט ער מורא געהאַט, זאָגט ער, זיי איבערצולאַזען אויף דער אַכסניה — אַ ווער־טעלע אויסצורעדען אַכצעהנהונדערט קאַרבען! וועמען פאַר־טרויט מען אַזאַ מטמוז מיט געלט אין אַ פרעמדער שטאַדט? האַל־טען זיי ביי זיך אין קעשענע אום יום־כפור איז עפּים אויך נישט קיין פּלאַן. האָט ער זיך מיישב געווען, זאָגט ער, און האָט זיי אַריינגערוקט שטילערהייד אין שטענדער אַריין — אַ ליטוואַק קאַן! אַצינד פאַרשטעהט איהר שוין, פאַר וואָס ער איז נישט אָפּגעטראַ־טען פונ'ם שטענדער אויף קיין מינוט? ... נאָר בשעת שמונה

עשרה שטעהו אדער בעת כורעים פאלען האט, אפנים, דאס געלט
עמיצער ארויסגע'לסח'ענט.

קיצור-הדבר, ער גוואלדעוועט, ער וויינט, ער לעגט-אין די
וועלט: וואס וועט ער איצטער טהון אהן געלט? ס'איז, זאגט ער,
פרעמד געלט, ס'איז נישט זיינס, ער איז נאר א משולח פון א קאנר
טאר, א איד אין ארעמאן, זאגט ער, און א מטופל מיט קינדער, —
עס קומט דאך איהם איצטער, זאגט ער, נאר נעמען און אריינ-
ווארפען זיך אין וואסער אריין, אדער אויפהענגען זיך, זאגט ער,
אט דא אין שוהל פאר אלעמען אין די אויגען! ...

דערהערט אזעלכע דבורים, איז דער נאנצער עולם געבליבען
שטעהן ווי געלעהמט, גאר פארגעסען, אז ס'איז נאך א תענית
און מע באדארף געהן אהיים גיכער זיך אפפאסטען. ס'איז אונז
געווען א בזיון פאר'ן אורת, א חרפה, א בושה פאר זיך אליין: אזא
גנבה, אכצעהן הונדערט קארבען! און וואו? אין בית-המדרש,
אינ'ם אלטען כתרילעווקער בית-המדרש! און ווען? יום-כפור!
אזא מעשה איז ניט געהערט געווארען אין דער וועלט!

— שמש! פארשלים די טהיר! — אזוי האט געגעבען א בע-
פהל אונזער רב, מיר האבען אונזער אייגענס א רב, הייסט ער
רב יוזיפיל, איין אמת'ער איין עהרליכער איד, א כשר'ער, אפילו
נישט אזא איבערגעשפיצטער, נאר א מזנוטוב, א מענטש אהן א
נאך. ער האט אין זיך אמאל אזעלכע איינפאלען, וואס איהר וועט
דערויף קיינמאל נישט פאלען, איהר זאלט זיין מיט אכצעהן קעפ!
פארשלאסען די טהיר פונ'ם בית-המדרש, רופט זיך אן רב יוזיפיל
דער רב צום נאנצען עולם, און אליין איז ער בלאס, ווי די וואנט,
די הענט ציטערען איהם און די אויגען ברענען:

— שמעו נא, רבותים, הערט צו, אידען, ס'איז א מיאוס'ע
מעשה! אזא מעשה איז נאך נישט געהערט געווארען זינט די
וועלט שטעהט, אז ביי אונז, אין כתרילעווקע, זאל זיך געפינען
אזא בעל-עבירה'ניק, אזא פושע-ישראל, וואס זאל האבען א פאר-
טעפאלגעסט צונעמען ביי א פרעמדען מענטשען, נעבאך א טאמע

פון קינדער, אזא אוצר מיט געלט, און ווען? אין אזא הייליגען טאג, ווי יום-כפור, און אפשר נאך צו נעילה, — אזא מעשה איז דאך נישט געהערט געווארען זינט די וועלט שטעהט! סע גלויבט זיך מיר גארנישט, אז ס'קאן געמאהלט זיין אזא זאך, סע קאן נישט זיין בשום ענין ואופן! און אפשר, א קשיא אויף א מעשה, אידען זענען געבאד זשערנע א קערבעל, וכפרט נאך אזא איין אוצר, אכצענהונדערט קארבען, דער יצר-הרע רחמנא ליצלן איז גענוג גרויס, טאמער איז עמיצער פון אונז געשטרויכעלט געווארען, בא-שערט געווען עמיצען געבאד איין אומגליק, טהון אזא איין עבירה איין אזא טאג, באדארפען מיר זעהען די זאך חוקר ודורש זיין, דער-גרונטעווען זיך ביו'ן שורש. הימעל און ערד האבען געשווארען, אז דער אמת מוז ארויף ווי בוימעהל אויפ'ן וואסער. על כו, זאגט ער, באדארפען מיר זיך באזוכען איינס דאס אנדערע, באזוכען, בא-טאפען, טרייסלען אלע קעשענעס, פונ'ם ערשטען בעל-הבית, זאגט ער, ביו'ן שמש, נישט דורכלאזען קיינעם נישט. נאט, אידען, טרוי-סעלט מיר!

אזוי האט זיך אפגעזאגט אונזער רב, רב יוזיפיל, און האט זיך דער ערשטער צעגארטעלט די קאפאטע און איבערגעקעהרט אלע קעשענעס אויף דער לינקער זייט. און, אויף איהם קוקענדיג, האבען אלע בעל-ביתים זיך צעגארטעלט און אויסגעקעהרט די קע-שענעס, און מע האט גענומען באזוכען און באטאפען און טרייסלען איינס דאס אנדערע, אזוי לאנג, אזוי ברייט, ביז ס'איז געקומען צו לייזער-יוסל'ען, איז ער געווארען אלערליי געשטאלטען און האט אנגעהויבען טענה'ען, ערשטענס, אז דער אורח איז א שווינדלער, ס'איז א מאניפארגע פון א ליטוואק, מע האט ביי איהם קיינער קיין געלט נישט גע'גנבה'ט, שקר וכזב, — איהר זעהט נישט, אז ס'איז א געמאכטע זאך? ...

האט דער עולם אנגעהויבען ליארעמען נאך שטארקער: סמיטיש, בעל-ביתים האבען זיך געלאזט באזוכען, פאר וואס זאל מען לייזער-

יוסל'ען אויסמידעדן? נישטאָ קיין מיוחסים! „באזוכען! באַ-
זוכען!“ — האָט געשריגען דער גאנצער עולם.

לייזער-יוסיל האָט דערזעהן, אז ס'איז שלעכט, האָט ער אָנגע-
הויבען בעטען זיך רחמים, מיט טרערען אויף די אויגען, מע זאָל
איהם נישט באַזוכען. ער האָט זיך געשוואַרען מיט כל השבועות,
ער זאָל אזוי ריין זיין פון שלעכטס, ווי ער איז ריין פון דער גנבה,
נאָר וואָס דען? ס'איז איהם אַ בזיון, זאָגט ער, ער בעט, מע זאָל
רחמנות האַבען אויף זיינע יונגע יאָהרען און מע זאָל איהם נישט
אַנטהון דעם בזיון, מע זאָל איהם נישט באַזוכען. „טהוט מיר,
זאָגט ער, וואָס איהר ווילט, נאָר טרייסלען זאָלט איהר מיר נישט!“
ווי געפעלט אַיך אזא ימח־שמו'ניק? ווי מיינט איהר, אַשטייגער,
מע האָט איהם עפּים געהערט? געלעגט כבוד?...

נאָר שאַט! אַיך האָב אַיך נאָר פאַרנעמען דערצעהלען.
ווער איז דער לייזער-יוסיל. דער דאָזיגער לייזער-יוסיל איז אַליין
נישט קיין כתרילעווקער, ער איז נאָר אַליין פון אַלדי שוואַרצע
יאָהר, נאָר ער שמעהט אַיין ביי אונז איז כתרילעווקע פאַר אַיין
אירעם. דאָס האָט איהם אונזער נגיד אויסגעקראַצט פון ערגיין,
זיך באַריהמט, אז ער האָט דערטאַפט אַיין אבן־טוב, געהאַנדעלט אַ
מציאה פאַר זיין טאַכטער, טויענד בלאַט גמרא אויף אויסוועניג,
און אַ בעל־תנ"ד, און אַ בעל־לשון־קודש, און אַ בעל־חשבון, תשבורה
מיט אַלגעברע, און אַ כתב־א־רבא, הכלל מיט אַלע זיבעצעהן מעלות!
געבראַכט צו פיהרען די צאַצקע, איז מען געגאנגען קוקען אויף
חדושים: וואָס האָט דאָ דער נגיד אַיינגעהאַנדעלט פאַר אַ
מציאה. מילא, אזוי אַ קוק טהון אויף איהם, איז נאָר נישט, אַ יונג
גערמאַן אַ זכר, נישט קיין מיאוס'ער יונגערמאַן, נאָר די נאַז אביסעל
צו אַ לאַנגליכע, אויגען ברענענדיגע, ווי צוויי קויהל פייער, און אַ
מויל — פּעד און שוועבעל! מע האָט זיך גענומען מיט איהם פאַר-
הערען אַ בלאַט גמרא, אַ קאַפיטעל פּסוק, אַ שטיקעל רמב"ם, דאָס,
יענץ — אש לחכה! ער איז קלאַר, דער חונט, אומעטום, ווי אַ
גוי אין אשרי, וואו מע טהוט איהם אַ חאַפּ, איז ער אין דערהיים!

רב יוזיפיל אליין האט אויף איהם געזאגט, אז ער מעג זיין א רב בכל תפוצות ישראל... און פון די אלע היינטיגע זאכען שמועסט מען נישט. איהר קאנט פארשמעהן, ביי אונז איז פארהאן איינער א גאנצער חקרן, זיידעל רב שעה'ס, א רעכטער משוגע'נער, איז ער א הונט אקעגען לייזער-יוסל'ען! היינט זיין שפיעלען איז שאד פארמאגט נישט די גאנצע וועלט! אז מע שמועסט א געראטענער! אוראי האט די שטאדט מקנא געווען אונזער נגיד אויף אזא תכשיט, האטש אפילו דער עולם האט געשמועסט, אז דער תכשיט איז געהאפט אויף דער מעשה. דהיינו? ס'איז נישט געפעלען דער עולם, וואס ער איז צו קלוג (וואס צו — איז איבעריג) און איז צו פיעל איין עניו ביי זיך, א גוטער ברודער מיט איטליכען באד-זונדער, זאפאני-בראטא מיט'ן קלענסטען פונ'ם קלענסטען, עס מעג זיין א בחור, עס מעג זיין א מיידעל, עס מעג זיין איין אשת-איש... היינט איז נישט געפעלען דאס ארומגעהן זיינס — פארטראכט, קומט אין שוהל אריין שפעטער פון אלעמען, טהוט אן דעם טלית און קוקט אין „באר-מים-חיים“, אדער אין „אבן-עזרא“ אריין, די יארמעלקע פון יענער זייט, און דאוונען נישט א לעק! מע זאל עפיים זעהן אויף איהם שלעכטס האט מען נישט געזעהען נאר נישט, נאר געמורמעלט האט מען, אז קיין גרויסער יראשמים איז ער נישט — א מענטש מיט אלע מעלות קאן נישט זיין!

כך הוה. אז ס'איז געקומען צו לייזער-יוסל'ען און מע האט זיך גענומען צום בחור, וואס איז די מעשה, וואס ער לאזט זיך נישט באזוכען — דאס איז דאך שוין א סימן, אז דאס געלט איז ביי איהם! מאכט ער: לאז מען איהם געבען א שבועה דאורייתא, לאז מען איהם שניידען, בראקען, בראטען, ברענען, אבי נישט טרייסלען די קעשענעס! דא איז שוין אונזער רב רב יוזיפיל, האטש ער איז א מענטש אהן א גאל, אויך ארויס פון די כלים און האט זיך צעשריגען אויף איהם:

— דו אזעלכער און אזעלכער! ביזט דאך ווערטה, מע זאל דיך ווייס איד וואס! סטייטש, דו זעהסט, עס צאפט זיך אירען

בלוט, אלע זענען מוחל אויפ'ן בזיון און לאזען זיך באזוכען. ווילסט
 דו זיין א יוצא מן הכלל? | ממדהנפשד, אדער זיי זיך מודה און
 געבאָפּ דאָס געלט, אָדער ווייז די קעשענע! | דו שפיעלסט זיך
 מיט, קיין עידהרע, איין ערה אידען? מע וועט דאָך דיר דאָ איד
 ווייס אליין נישט וואָס!

קיצור-הדבר, דער עולם האָט איהם גענומען, דעם שענעם
 בחור, מע האָט איהם אנידערגעלענט מיט גוואָלד און מע האָט איהם
 גענומען באזוכען און באטאָפען, טרייסלען אלע קעשענעס, און מע
 האָט ביי איהם אויסגעטרייסעלט... אָנו, טרעפט וואָס? אָפּ-
 געגריזעטע ביינער פון אַ פערטעל עוף און אַ פאָר טויז נאָך גאָר
 פרישע קערלעך פון נאָרוואָס אויפגעגעסענע פלוימען! איהר
 פארשטעהט, וואָס פאָר אַ חו דאָס האָט געהאַט, אַז מע האָט אויס-
 געטרייסעלט ביי אונזער תכשית דעם דאָזיגען אוצר? ... איהר
 פארשטעהט, וואָס פאָר אַ פנים ער האָט געהאַט, און דער שוועהר
 זיינער, דער נגיד, און דער רב נעבאָד? ... אונזער רב יוזיפיל האָט
 זיך פאָר בזיון אָפּגעקעהרט אין אַ זייט, נישט געקאָנט קוקען גלייך
 אין די אויגען אַריין. און אַז דער עולם איז נאָכדעם געגאָנגען
 פון בית-המדרש אַהיים אָפּפאָסטען זיך, האָט מען נישט אויפגע-
 הערט צו דערצעהלען פונ'ם אוצר, וואָס מע האָט אויסגעטרייסעלט
 ביי'ם תכשית און מע האָט זיך געקאָטשעט פאָר געלעכטער! נאָר
 איין רב יוזיפיל איז געגאָנגען איינער אליין, אַראָפּגעלאָזט דעם
 קאָפּ, פאַרזאָרגט און פאַרזאָרענט, נישט געקאָנט קוקען קיינעם
 אין די אויגען אַריין, גלייך ווי מע וואָלט דאָס אויסגעטרייסעלט
 ביי איהם אליין...

דער איד האָט, ווייזט אויס, געענדיגט זיין געשיכטע, וואָרום
 ער האָט זיך גענומען צוריק צום רויכערען.

— נו, און דאָס געלט? — האָבען מיר איהם אַ פרעג גע-
 געבען אלע אין איין קול.

— וואָסער געלט? — מאַכט צו אונז דער איד תמ'עוואַטע
 און בלאָזט דעם רויך.

— וואס הייסט וואַסער געלט ? די אכצעהנהונדערט...
— א"א"א ? — ציהט ער אויס. — די אכצעהנהונדערט ?
פארפאלען.
— פארפאלען ?
— פאר — פא — לען III

מ. גורעוויטש פערלאג.

5. עלכע : די אידישע שפראך. א לעהר בוך פאר אָנפאַנגער.
ספעציעל צוגעפאַסט פאר אמעריקאנער קינדער — 0.45.
" דוד פינסקי : נייע ערצהלונגען — — — — — 20
" געבונדען 40
" דוד פינסקי : דער אייביגער איד (אין אַקטער) — — — — — 20
" געבונדען 40
" דוד פינסקי : דער שטומער משיח — — — — — 30
" געבונדען 50
" יוסף יפה : ליעדער, מיט א פאַררעדע פון דוד פינסקי — 35
" געבונדען 60
5. עלכע (לייבע דער רויטער) : באַרני דער מלמד.
" הומאַריסטישע זאַמלונג — — — — — 30
" געבונדען 60
6. קאַוונער (י. אַדלער) : הומאַריסטישע ערצהלונגען — 50
" געבונדען 80
הויפט פערקויף פון פאַלגענדע ביכער :
" פרייהייטס ליעדער — — — — — 35
" געבונדען 60
6. לאַפּין : אומעטיגע וועגען (ליעדער) — — — — — 25
" וועלט־אין וועלט־אויס (ליטעראַרישער זאַמעלבוך) — — 80
" געבונדען 1.00

צו בעקומען אין אלע גרעסערע בוך סטאָרס אָדער ביים פערלעגער :

M. GUREWITCH

202 East Broadway

New York, N. Y.

**שלום-עליכם ביבליאמעק
פאר גרויס און קליין
שלום-עליכם פאָלקס-פּאַנד אויסגאַבע**

א ביליגע אויסגאבע פון שלום-עליכס'ס מעשיות און מאנאלאגען פאר גרויסע און קליינע, אויף צו לייענען אין אלע אידישע הייזער, וואו מע רעדט און מע פערשטעהט אידיש, אויף פאר-צולייענען פאר איין עולם אין עפענטליכע פלעצער און אויף געבען צו לייענען אידישע קינדער, וועלכע לערנען און פער-שמעהען אידיש.

ביז אהער ערשיענען :

סענץ	
10	1. נחת פון קינדער און בערעל-אייוק.
10	2. ווען איך בין רויטשילד און אויסגעטרייסעלט.
10	3. מתושלח.
10	4. שוין איין מאָל אַ סוכה!
10	5. די פּאָהן.

אין גיכען וועלען ערשיינען :

15	6. דאָס מעסערעל.
15	7. חנוכה-געלד.
10	8. פערבענגט אהיים.
10	9. ראַבבטיק.
10	10. די שטאָרט פון די קליינע מענשעלעך און קיין עין-הרע ניט.

הויפטפערקויף אין בוכהאַנדלונג פון מ. גורעוויטש :
M. Gurewitch, 202 East Broadway, New York.